Náučný chodník Stupava – Biofarma Príroda



Kraj:	Bratislavský
Okres:	Malacky
Geomorfologické jednotky:	Borská nížina a Malé Karpaty
Geologické jednotky:	neogénna panva a jadrové pohorie
Chránené územia:	žiadne
Prístup:	bus Stupava, dom dôchodcov
Východisko:	Stupava, Námestie sv. Trojice
Trasa:	Stupava – Námestie sv. Trojice – zámocký park – Nová ul. – popri novom cintoríne – poľnými cestami k Biofarme Príroda
Dĺžka, prevýšenie:	4,2 km, prevýšenie 40 m
Čas prechodu:	1,5 h; s prehliadkou Biofarmy Príroda 3 h
Počet zastávok:	9
Náročnosť:	nenáročná trasa

Zameranie chodníka: prírodovedné, poľnohospodárske, historické

Typ chodníka: samoobslužný, líniový, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je na začiatku (prvé tri zastávky) súbežná s modrou a žltou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2014

Aktuálny stav: Viaceré informačné panely sú zdevastované (2019), pozri aj poznámku nižšie.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Biofarma Príroda, Dúbrava – Botanická záhrada, 900 31 Stupava, tel. 0918 280 546

Poznámky: (1) Na paneloch nie je uvedený žiaden názov náučného chodníka, preto sme ho pomenovali sami východiskom a cieľom jeho trasy. (2) Na okraji Stupavy (medzi zastávkami 3 a 4) je trasa vedená ulicou Václava Honzu s novou vilovou zástavbou, do ktorej je vstup zakázaný, čo znamená, že chodník nie je použiteľný v pôvodnej trase (2019). (3) Vzdialenosti medzi jednotlivými zastávkami nezodpovedajú údajom uvádzaným na informačných paneloch.

Využiteľnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie. Vhodné spojiť s prehliadkou Biofarmy Príroda a využiť jej ponuku aktivít pre mladších aj starších žiakov. Na požiadanie je sprievodca botanickým chodníkom Gustáva Čejku. Pozri poznámky vyššie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Stupava. Mesto na kontakte Borskej nížiny a Malých Karpát na juhozápadnom Slovensku severne od Bratislavy na Stupavskom potoku napájajúcom sústavu rybníkov. Územie bolo osídlené od bronzovej doby, keltskú civilizáciu tu vytlačili Rimania, ktorí tu mali strážnu stanicu, a Markomani. Prvá písomná zmienka o meste pochádza z roku 1269. Obyvatelia sa venovali poľnohospodárstvu (najmä pestovanie kapusty, koreňovej zeleniny, uhoriek, čerešní, jabĺk), vinohradníctvu, remeslám a obchodovaniu. Rozvinuté bolo hlavne džbankárstvo – posledným významným majstrom bol národný umelec Ferdiš Kostka (jeho miestne múzeum je od roku 2011 zatvorené). Do 19. storočia sa udržala výroba oleja z konopy a ľanu. Zo židovskej komunity, ktorá patrila medzi najpočetnejšie na Záhorí, pochádzali významné osobnosti, napr. divadelný režisér Max Reinhardt a riaditeľ viacerých európskych divadiel Angelo Neumann. Rozvoj mesta tri storočia určovali Pálffyovci a po nich Károlyiovci. V roku 1953 bola k mestu pričlenená obec Mást.

Kaštieľ a park v Stupave. Novorenesančný kaštieľ v historickom centre mesta po viacerých prestavbách, vybudovaný z pôvodného panského domu. V roku 1592 sa majiteľom pajštúnskeho panstva stal gróf Mikuláš Pálffy, v roku 1867 ho získal gróf Alojz Károlyi. Pôvodný vodný hrad v polovici 17. storočia prestavali na opevnený kaštieľ s obrannou vodnou priekopou. Zámocký (kaštieľsky) park, založený v polovici 17. storočia na dne doliny smerujúcej od kaštieľa do Malých Karpát, v čase najväčšieho rozkvetu siahal až k hradu Pajštún a mal rozlohu 60 ha. V druhej polovici 19. storočia bola francúzska záhrada v blízkosti kaštieľa premenená v anglickom štýle na krajinársky park s nepôvodnými drevinami voľne prechádzajúci do lesov pri hrade Pajštún, v ktorých bola zvernica. Súčasťou areálu bývala ovocná záhrada, mlyn (dnes nefunkčný umelý vodopád), pivovar, jazdiareň, skleníky, debnáreň a byty personálu. Park, od východu priliehajúci ku kaštieľu, leží medzi dvoma potokmi (Stupavským a Vápeničným), ktoré napájajú rybníky a umelé jazierka. V súčasnosti jeho malú časť využíva domov dôchodcov sídliaci v kaštieli, časť zaberajú športoviská, rybníky a kúpalisko a zvyšok s pagaštanovou alejou, jazierkom a cennými drevinami (napr. jedľa Nordmannova, pagaštan červený, cypruštek Lawsonow, ginko dvojlaločné, borievka čínska, borovica hladká, katalpa bignóniovitá, ľaliovník tulipánokvetý, platan západný, sofora japonská, tavoľník van Houtteov) je

verejnosti voľne prístupný. Kaštieľ i park sú národnými kultúrnymi pamiatkami.

Biofarma Príroda. Súkromný areál asi 3,5 km severne od centra Stupavy v lokalite Dúbravy medzi Stupavou a Lozornom pôvodne vybudovaný ako hospodársko-výrobné stredisko – Salaš Príroda – na mieste areálu bývalého detašovaného pracoviska botanickej záhrady Univerzity Komenského v Bratislave na rozhraní poľnohospodársky využívanej krajiny Borskej nížiny a lesov Malých Karpát. Bolo orientované len na zásobovanie vlastných reštauračných prevádzok v Bratislave a Žiline salašníckymi produktmi. Neskôr bol účel salaša rozšírený na zachovanie pozostatkov botanickej záhrady a poskytovanie oddychových, náučných i stravovacích služieb verejnosti a salaš sa zmenil na farmu – Biofarmu Príroda. V oplotenom areáli sa nachádzajú voľne k pozorovaniu či užívaniu hospodárske zvieratá (kone, ovce, kozy), hospodárske objekty (mliečnica, pekáreň), lúky, ovocné sady, lesné škôlky, mnoho stromov a krov, vinič, botanický chodník Gustáva Čejku, reštaurácia s letnou terasou, ihriská, ohniská s posedením a altánkom. K dispozícii je vozenie na koči či poníkovi, obchodík s vlastnou produkciou. V ponuke – aj pre škôlky a školy – je oboznámenie sa so životom na hospodárskom dvore, výrobou syra a chleba, výklad o vzácnych drevinách (napr. himalájsky alebo libanonský céder) alebo správaní sa v lese či botanickej záhrade. Výučbe slúži budova „školy v prírode“. Prístupné celoročne denne (s drobnými výnimkami).

Prírodná rezervácia Pod Pajštúnom. Chránené územie v Malých Karpatoch na južnom a západnom svahu vrchu Pajštún nad Borinkou vyhlásené v roku 1984 na ochranu lesných spoločenstiev – bukových kvetnatých lesov, dubovo-hrabových lesov karpatských a lipovo-javorových sutinových lesov v ich prirodzenom druhovom zložení a štruktúre – a pionierskych a subpanónskych travinno-bylinných porastov na karbonátovom substráte. Rezervácia je súčasťou územia európskeho významu Homoľské Karpaty a chráneného vtáčieho územia Malé Karpaty (obe sú súčasťou sústavy Natura 2000).

Borská nížina. Svojrázny, hojne zalesnený, nížinný geomorfologický celok na krajnom západe Slovenska, zo západu ohraničený riekou Morava, práve tu tvoriacou slovensko-rakúsku štátnu hranicu, a Dolnomoravským úvalom, na severe susedí s Chvojnickou pahorkatinou a na kúsku i Myjavskou pahorkatinou a na východe Malými Karpatmi. Ide o južnú väčšiu časť Záhorskej nížiny medzi Holíčom na severe, Devínskou Novou Vsou na juhu, Záhorskou Vsou na západe a Lozornom – Rohožníkom – Jablonicou na východe. Je preň charakteristický kontrast prírodných podmienok jeho rôznych častí. Na západe pozdĺž dolného toku Moravy sa vyskytuje rovinný až mierne zvlnený reliéf jej nivy (hliny, piesky, íly) a riečnych terás , resp. ich zvyškov (štrky, štrkopiesky) so zvyškami lužných lesov, lúk a riečnych ramien. Západnejšie od tejto oblasti v centre nížiny sú neogénne morské sedimentárne vrstvy zväčša celkom prikryté miestami až niekoľko desiatok metrov mocnými akumuláciami staroštvrtohorných naviatych pieskov, tvoriacich pieskové pokrovy alebo duny so zvlneným reliéfom a charakteristickými borovicovými lesmi (Bor). Ich monotónnosť prerušujú pozdĺž vodných tokov pásy fluviálnych a v medzidunových či tektonicky poklesávajúcich zníženinách močiarových sedimentov so špeciálnou vlhkomilnou vegetáciou (lužné lesy, slatinné rašeliniská). V severnej časti Boru medzi Lakšárskou Novou Vsou a Borským Mikulášom vyčnieva ako ostrov tektonicky vyzdvihnutá (hrasť) a z veľkej časti odlesnená časť neogénneho podložia. Tu, severne od Bílkových Humeniec, kulminuje celá Borská nížina kopcom s Kaplnkou Márie Magdalény (297 m n. m.). V severnom výbežku nížiny pri Gbeloch sa nachádza malé ložisko ropy a zemného plynu. Na východe nížiny vypĺňajú pozdĺžnu podmalokarpatskú tektonickú depresiu mohutné akumulácie štrkov náplavových kužeľov horských potokov s členitým, výškovo diferencovaným reliéfom s pasienkami a ornou pôdou. Nížinu križuje od východu k západu viacero vodných tokov (Myjava, Rudava, Malina). Plošne v nížine prevládajú regozeme (na pieskoch) a v nivných častiach fluvizeme a čiernice.

Malé Karpaty. Jadrové pohorie na juhozápadnom Slovensku medzi Devínom a Novým Mestom nad Váhom pretiahleho pôdorysu v smere juhozápad-severovýchod cca 90 km dlhé a max. 15 km široké. Predstavuje hrasť, väčšinou náhle sa dvíhajúcu z oboch susediacich nížin – Podunajskej a Borskej. Na

niekoľkých miestach je rozčlenená priečnymi zníženinami na tektonických líniách (zlomoch) a/alebo styku geologických jednotiek, pričom na tieto lokálne priečne prerušenia ústredného chrbta pohoria poukazujú dopravné komunikácie miestami i s vnútrohorskými sídlami, napr. Devínska brána, Lamačská brána, sedlá Baba a Biela hora, obce Borinka, Buková, Prašník. V južnej zhruba tretine pohoria dominuje na povrch vystupujúce jadro, t. j. granitoidy a kryštalické bridlice (žuly, fylity, svory, amfibolity) s – pre túto časť pohoria typickými – rozsiahlymi rozvodnými plošinami s mocnými povrchovými vrstvami zvetralých granitov a bezodtokými, v časti roka zamočiarenými, depresiami na nich, tvrdošovými vyvýšeninami (na amfibolitoch či kremencoch) a strmými okrajovými svahmi s lokálnymi sprašovými návejmi a vejármi hlbokých úvozov nad obcami. Zvyšnú časť pohoria s obalovou a príkrovovou stavbou budujú rôzne druhy najmä vápencov, dolomitov, kremencov s kvestovým reliéfom najvyšších masívov so skalnými hrebeňmi – s kulminujúcim vrchom Záruby (768 m n. m.) nad Smolenicami –, ale aj zarovnanými povrchmi na dolomitoch Brezovských Karpát a Čachtických Karpát. Nachádza sa tu osem krasových oblastí s približne 300 jaskyňami, z ktorých je jediná sprístupnená so sprievodcom (Driny) a dve neveľké (Deravá skala a Veľká pec) sú verejnosti voľne prístupné. Podstatnú časť pohoria pokrývajú listnaté lesy predovšetkým s bukom, dubom či hrabom.

Názvy informačných panelov

1. Náučný chodník (*panel bez čísla*)
2. Stupava – Námestie Sv. Trojice
3. Zámocký park
4. Munkáč
5. Rímske pamiatky
6. Výhľad na Pajštún a Malé Karpaty
7. Majer Kolhuf
8. Chov koní
9. Daniel škvrnitý
10. Biofarma Príroda – Broskyňový sad
11. Biofarma Príroda (*panel bez čísla*)














HÁLIČNÝ CHODNÍK








Botanický chodník
Gustáva Čejku
BOTANICKÝ CHODNÍK
GUSTÁVA ČEJKU






TUDA RIASNATÀ









